

Թէ՛նս անունով գաղղիացի վաճառականին ըրած աղէկութիւնը, որով Քաշմիրի այծուն տեսակը բազմացուց Գաղղիոյ մէջ, եւ Հընդ-կաստանի շալերուն նման գեղեցիկ գործուածք-ներ ելլելուն պատճառ եղաւ:

Այծու բնութեանը համառօտ՝ բայց գեղեցիկ եկարագրութիւն մը կուտայ մեզի հանդերձ խրատով Լաֆոնթէն գաղղիացին հետագայ առական մէջ.

Երկու այծք.

Այծը կարեն երբ կտրի եւ արօտին համն առնու, Կառնու զրուխն ու կերբայ՝ իբրը նոր բաղը փնտռելու. Այնպիսի բարձր տեղեր կելլէ կարծի կըքալէ, Ուր ոչ ուրիշ կենդանիք՝ ոչ մարդն ելլել սիրտ կրնէ. Վերն ապառաժ որ տեսաւ, վարը անդունդ անազին, Մէկէն վերան կըցատէ, վախ մը չունի բընաին:

* *

Օր մը երկու այծ, երկուքն ալ անփորձ,
Թողին ձրզեցին դաշտ ու ձրմերոց.

Մէկը զընաց մէկ լեռ մը, միւսն ուրիշ տեղ արծելու,
Բայց բաղն այնպէս մը բերաւ որ հանդիպին իրարու:
Հասան գետի մը քովիկ, վերան կամուրջ՝ նեղ տախտակ,
Նեղ՝ որ երկու դաշտի մօակ չէին անցնել համարձակ.
Ջուրն ալ այնպէս էր խորունկ՝ այնպէս վազունկ այն տեղէն
Որ վերայէն անցնողը պէտք էր դողար երկիւղէն:
Բայց մեր անվախ այծերուն աչքին մէկ բան չբեռցաւ.
Մէկը կոխեց տախտակին, միւսն ալ իր ոտքը դրաւ,
Տոտիկ տոտիկ իրարու դեմ առաջ գալ ըսկըսան,
Գրչուխ մօրուք ճօճելով իբրեւ մեկմեկ մեծ իշխան.

Երբոր կամըջին մէջտեղը հասան,
Իրարու դիմաց կանկ առին կեցան.
Ոչ սա կըքաշուէր մէկդի եւ ոչ նա.
Սա՛ մէկդի կըքէր, միւսը՛ ետ զընա:

„Դուն չես գիտեր, մէկն ըսաւ, ես որ այծուն ցեղէն եմ.
„Այն զոր պարզեւ Գաղատեայ ըրաւ հըսկայն Պողիմեմ.
„Հապա իմ նախնիս ո՛վ է՝ դուն չես գիտեր, միւսն ըսաւ,
„Ամաղբեա այծն է այն որ Դիոսին կար տուաւ.“

Այնչափ կըռուեցան, այնչափ ըրին վեճ,
Որ երկուքին եւս ընկան ջրբին մէջ:

Եւ քանի՛ քանի այսպէս պատահար
Տեսած է արդեօք բաղդին ճանապարհ:

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՅՈՒՅ ՅՈՒՆՈՒՍԻՒ ՏԱՐԻՈՅՑ.

Տարույս սկիզբը Գաղղիոյ քաղաքականութեան մէջ նորէն փոփոխութիւն եղաւ. կարծես քէ Նափոյէտն կայսեր տրուած է անդադար զարմանք պատճառել բոլոր աշխարհիս՝ իւր կարգէ դուրս քաղաքական գործողութիւններով. ուստի եւ Անգղիոյ անուանի Քայմա լրագիրը իրաւամբ կըսէ քէ Նափոյէտն մեր ժամանակին Սփինքսն է:— Յայտնի է մեր ընթերցողաց որ Նափոյէտն միտք ունէր Վիլլամփրանքայի դաշնադրութեան պայմաններէն ամենեւին ետ չկենալու. նոյն պայմանները կուգէր հաստատել նաեւ այն մեծ ղեսպանաժողովին մէջ՝ որ պիտի լինէր յունուարի 5-ին, յետոյ ձգուեցաւ 20-ին, յետոյ 31-ին, եւ վերջապէս անորոշ ժամանակի մը: Անգղիան որ Խաւիոյ խնդրոյն վրայ Գաղղիայէն տարբեր աչքով մը կնայէր, Նափոյէտին դիտաւորութիւններուն չհասնիլ կցուցընէր: Եկաւ 1860 տարին, եւ խնդիրը փոխուեցաւ. ինքն իսկ Նափոյէտն ոչնչացուց Վիլլամփրանքայի դաշնադրութիւնը, ղեսպանաժողովոյն խօսքը վերջացաւ, եւ Գաղղիան Անգղիոյ հետ նորէն բարեկամացաւ:

Գաղղիոյ քաղաքականութեան այս կերպով փոխուիլը եւրոպացուց աչքին կրնար զարնել. այս բանիս առաջըր առնելու մտքով՝ անցած տարւոյն վերջերը տետրակ մը հրատարակուեցաւ ի Փարիզ, որոյ մակագիրն էր՝ „Պապն եւ Քեսպանաժողով“: Այս գրուածքը այժմուս քաղաքական դիպուածներուն զլխաւորներէն մէկն էր, ուստի եւ շուտ մը տարածուեցաւ ամեն տեղ, այնպէս որ առաջին օրերէն 40 հազար օրինակ մէկէն ծախուեցաւ Փարիզու մէջ: Տետրակին հեղինակը իւր խօսքերը այս բանիս վրայ կնիմնէր թէ „Որովնտեւ պապին իշխանութիւնը ըստ ինքեան լոկ
„հոգեւոր իշխանութիւն մի է, ոչ զօրքի կարօտ է ինքը,
„եւ ոչ քաղաքական օրէնքներ դնելու, դատաստաններ
„կտրելու, ընդարձակ երկիրներու տիրելու. որով անելող

„զբաղմունքով կճանրաբեռնէ իւր կառավարութիւնը“:
Յետոյ կըսէ քէ „Պապին բաւական է միայն Հռոմ քաղաքն
„ու քովի անբեր երկիրները. իսկ Ռոմանիա ըստած երկ-
„րին բնակիչները որովնտեւ չեն ուզեր պապին իշխա-
„նութեանը տակ մնալ, պէտք է ինքնագլուխ ըլլան“:

Այն տետրակը ելլելուն պէս՝ ամեն մարդ հասկըցաւ քէ Նափոյէտն կայսեր խորհրդովը գրուած է. Վալեմպի կոմսը, որ անոր խօսքերուն չհասնողներէն էր՝ արտաքին գործոց ոստիկանութենէն հարկադրեցաւ ելլելու, եւ տեղը դրուեցաւ Թուվնէլ՝ Պօլսոյ Գաղղիացուց ղեսպանը: Պապը այն տետրակը տեսնելէն ետեւ հրաժարեցաւ ղեսպանաժողովոյն մէջ մաս ունենալէն, եւ իրեն տժգոնութիւնը յայտնի հրատարակեց. անոր նայելով՝ հրաժարեցան ղեսպանաժողովէն նաեւ Նափոյի բազաւորն ու Աւստրիոյ կայսրը: Նափոյէտն զիր մը զրեց պապին ղեկտնմբերի 31-ին, յորում բոլորովին այն տետրակին խօսքերը կհաստատէր, եւ յայտնի կիմացընէր որ պապին ժամանակաւոր իշխանութեան վերջը հասնէր. եւ երբ Գաղղիացուց զօրքերը ելլեն Հռոմ քաղաքէն, պապը անտարակոյս ձեռքէն պիտի հանէ այն քաղաքը, եւ բերեւս կեանքէն ալ զրկուի:

Անգին Անգղիոյ տերութիւնն ալ ամենայն կերպով աշխատեցաւ ու կաշխատի որ Խաւիացիք իրենք որոշեն իրենց վիճակը. ուրիշ տերութիւններ չխառնուին անոնց: Այս հիման վրայ Անգղիան այս առաջարկութիւններս ըրաւ զըլխաւոր տերութեանց. ա) Գաղղիան եւ Անգղիան խօսք դընեն որ առանց հինգ զլխաւոր տերութեանց հաւանութեանը Խաւիոյ գործերուն չխառնուին. բ) Գաղղիան որջափ կարելի է շուտով քաշէ հանէ իւր զօրքերը Հռոմէն ու Լոմպարտիայէն. գ) Եւրոպական տերութիւնները չխառնուին Աւստրիոյ՝ Վենետիկոյ նահանգին մէջ ըրած կառավարու-

բանը, քե որ դ) Սարտենիոյ քաղաքը նրաւորի միջին Իտալիոյ վրայ եւս քաղաքորդու, այս ալ՝ երբ նոր ազգային ժողովով ու վիճակով բոլոր ժողովրդեան կարծիքը հասկըցուի:—Նախդէտն հաւանեցաւ այս առաջարկութեանը՝ քանի մը բանի մէջ մանր փոփոխութիւններով: Բայց կրտսն քե Սարտենիոյ քաղաքին իշխանութեանը մեծնալուն բոլորովին պիտի զիջանի՝ քե որ Սալոյեան ու Նիցցա կամ գեր երկուքին մէկը Գաղղիոյ հետ միանան:

Վերջին յօդերէն կտեսնուի որ Աստորիան մերժեր է Անգղիոյ առաջարկութիւնները, եւ կապտարստուի պապին ու՜նափոյի քաղաքին հետ միարանած՝ արգելելու Գաղղիացոց եւ Անգղիացոց որ Իտալիոյ գործերուն չխառնուին: Մանրուա ու Փեսքիրա բերդաքաղաքները կամրցրեն, 100 հազար զօրք ժողովրդ է Վենետիկ մէջ, ուրիշ ամեն ժամանակէ աւելի նեղութիւն կուտայ Վենետիկը բնակիչներուն, պապին զօրք կըղրկէ՝ պապական զօրաց հագուստներով, եւ այլն: Ասոնցմէ կերելի որ Իտալական խնդրոյն խաղաղութեամբ վերջանալուն շատ յոյս չենք կրնար ունենալ:—Յայտնի չէ քե միւս տերութիւնները ինչ պատասխան տուեր են կամ պիտի տան Անգղիոյ առաջարկութիւններուն:

Իսկ Իտալիոյ մէջ ինչնր կանցնին այս միջոցիս:—Ռոմանիան եւ Իտալական դքսութիւնները մեծ անհամբերութեամբ կըսպասեն քե իրենց վիճակն ինչ պիտի լինի, եւ պատերազմի կապտարստութիւն: Թուրքին մէջ մեծ դիպուած կ'անարուի այս՝ որ Քալուր կոմսը յունուարի 21-ին նորէն առաջին ոստիկանի պաշտօնն առաւ: Միջին Իտալիոյ քաղաքներուն անպատմելի ցնծութիւն եղաւ այս բանս:—Պապը

իւր աշխարհական իշխանութենէն կամ անոր մէկ մասէն ալ ետ կենալու միտք չունի առ այժմ. կարողիկներուն եւ կեղեցականներն ալ շատ տեղ իրաւունք կուտան պապին: Փարիզու *Իւնի/Լա* անունով լրագրիւր, որ Գաղղիոյ պապաւսեր հռովմեականներուն զլխաւոր բերանն էր շատ ժամանակէ ի վեր՝ յունուարի 30-ին կայսերական վճռով արգելուեցաւ: Վենետիկը բնակիչները անզաղար վախճելու հետ են:—Մեկ խօսքով, բոլոր Իտալիան սաստիկ վրդովեայ վիճակի մէջ է:

Գաղղիոյ ներքին կառավարութեանը մէջ պատահած զլխաւոր գործերէն մէկն ալ այս է որ Նախդէտն յունուարի 5-ին առ իւր ոստիկանը գրած նամակին մէջ կայտնէ քե կուգէ որ երկրին անտառները մաքրուին, ճանապարհները շտկուին, ջրոտ տեղերը ցամքեցուին, չոր տեղերը ջրուին, արուեստները ծաղկին, տուրքերը պակսին, մաքսերը իջնան՝ որպէս զի երկրագործութիւնն ու վաճառականութիւնը աւելի առաջ երթայ: Այս մտքով վաճառականութեան դաշինք մի ալ ըրաւ Անգղիոյ հետ, եւ բարեկամութիւնը աւելի հաստատեց: Նախդէտնին այս կարգադրութեանը մեծամեծ զովեստներ տուին Անգղիոյ եւ Գաղղիոյ մէջ ազատ վաճառականութեան ջատագովները: Իսկ մենամիտառութեան տեր կեցող վաճառականներն ու գործատուներն ունեցողները իրենց տնտեսութիւնը յայտնեցին:

Յաջորդ ամսաբերքին մէջ կխօսինք Աստորիոյ եւ Գերմանիոյ ներքին գործերուն վրայ, որ քեպէտ նոր բաներ չեն, բայց քաղաքական եղանակութիւնին շատ խորունկ է:

ՀԱՄԱՌՈՑ ՏԱՐԵԳԻՐ ԱՂԻԱՅԻՆ ԱՆՅԻՑ 1860 ՏԱՐԻՈՅՍ.

— Յունուարի սկիզբէն Կոստանդնուպօլսոյ ազգային Գերագոյն ժողովը մտադիր է ժողովոյն գումարմանը հիմնական կանոններ հաստատելու:

— Պրուսայի նորընտիր Առաջնորդ Սարգիս սրբազան Արքեպիսկոպոսը յունուարին սկսեւ է իւր առաջնորդական Վիճակին բարեկարգութեանն ու պայծառութեանը աշխատելու՝ յուրախութիւն ազգայնոց:

— Կոստանդնուպօլսոյ Յունաց Պարիարքը, հետն ալ Աղեքսամբրիոյ Յունաց Պատրիարքը, յունուարի 31-ին գնացեր են ի փոխադարձ այցելութիւն ամենապատիւ Տէր Գեորգ սրբազան Պատրիարքին: Գումգափուի մայր եկեղեցին մտեր են հանդիսի, եւ այն տեղը գտնուած բազմաթիւ ժողովրդեան իրենց հայրապետական օրհնութիւնը տուեր են:

— Տիփսիսու, Կոտակ Հայոց աշխարհի՝ ամսագրոյն առաջին տետրակը այս օրերս ընդունեցանք ուրախութեամբ: Աղանուոյ յաջորդ ամսաբերքին մէջ այս նոր ազգաշահ գործոյն վրայ խօսելու միտք ունինք:

— Թէոդոսիոյ մէջ հաստատուեցաւ եւ յունուարի 4-ին բացուեցաւ հայ օրիորդաց համար փոքրիկ դպրոց մը, որ Առաջնորդին ընդհանուր վերատեսչութեանը ներքեւ կը գտնուի: Աշակերտաց բարոյական եւ ուսումնական կրթութիւնը յանձնուած է Մատամ Գոռատիւի տիկնոջ, որ դպրոցին անմիջական վերատեսչն է, եւ միանգամայն ուսուցիչ ուսուցիչներ, գաղղիարենի եւ ձեռագործի: Գրպրոցին տնտեսական կառավարութիւնը յանձնուած է երեք Հոգաբարձուաց, որք են Ալլըրճեան Մանուկ Աղա, Զեմպերճեան Մանուկ Վարդերիս Աղա, եւ Ալեանազեան

Պետրոս Աղա: Իսկ ուսումնական կառավարութեանը Տեսուչ է Տիգրանեան Սարգիս Աղա:

Ռուման երէրերը սուրա են:

Հայերէն զրավարժութիւն եւ մաքուր գիր:

Կրօնագիտութիւն, այսինքն Քրիստոնէական վարդապ.

Պատմութիւն սուրբ գրոց:

Սկզբունք Ընդհանուր Պատմութ. եւ Աշխարհագրութեան:

Թուաբանութիւն:

Ռուսերէն եւ գաղղիարեն լեզու:

Կար, ձեւք եւ ասղենգործութիւն:

Ով որ ուզէ իւր աղջկանը դաշնակ (*ֆորթիփալ*) սովորեցնել տալ, տարեկան տուրքէն դուրս պիտի վճարէ ամիսը 4 ռուպլի արծ., շաբաթը երկու համար հաշուելով, ամեն մէկ համարը կէս ժամ:

Ամեն մէկ աշակերտին տարեկան ուսման համար տալիքն է 60 ռուպլի արծ., որ չորս ամսէ չորս ամիս կտանուի կանխիկ (*փէշի*) քսանական ռուպլի արծ.: Անկէջ ի գտտ, տարին 6 ռուպլի կըվճարեն ծնողք՝ իրենց զաւկին տրուելիք բոլին, զրիչին, բանաքին, մատիտին եւ ուրիշ այսպիսի մանր ծախքերուն համար: Գրքի ծախքն ալ ծնողաց վրայ է:

Աշակերտունիք դպրոց եկած առնենք միակերպ հագուստ պիտի ունենան՝ սահմանեալ ձեւով եւ գունով:

Հանոնք դպրոց տանողն ու բերողը միշտ իրենց տնէն մարդ պիտի լինի:

Ալլըրճեան ազգասեր եղբարքը 5 հատ չքաւոր օրիորդաց ուսման տարեկան ծախք իրենց վրայ առած են: